

Sağlık Planlamasının Politik Bağlamı

Doç.Dr. Çağdaş Erkan AKYÜREK

Politik Bağlam

- 1980'lerde pek çok ülkenin sağlık politikalarının temelini oluşturan: Temel (Birinci Basamak)Sağlık Hizmetleri Politikası
- 1990'larda sağlık politikalarının odağı birinci basamak sağlık hizmetlerinden, sağlık sektörünün yapısı ile ilgili konulara kaymıştır.
- Sağlık Sektörü Reformları ve bileşenleri
- 2000 sonrası dönemde artan küreselleşme ve insan kaynaklarına odaklanma

Temel Sağlık Hizmetlerinin Kökenleri

- 1978, Alma-Ata
- DSÖ ve UNICEF
- “Herkes için sağlık”
- Alma-Ata Bildirgesi
- Bildirge öncesindeki özellikle son on yılda sağlık, sağlık hizmetleri ve kalkınmaya yönelik fikir bağlamında yaşanan değişimlerin bir sonucudur.
- Temel sağlık hizmetleri, geniş ve tutarlı bir felsefe ve strateji sunması yönüyle önemlidir.

Alma-Ata Bildirgesi

- Esasen düşük ve orta gelirli ülkelerin sağlık bakanlıklarının düşünce yapıları üzerindeki etkili olmuştur.
- ***Bildirge hem sağlık kavramına hem de toplum içerisindeki pek çok grubun kabul edilemeyecek düzeyde düşük sağlık statülerinin geliştirilmesi için gereken hamlelere yönelik köklü bir değişime çağrı yapıyordu.***

Kalkınma Politikasındaki Değişimler

- 1950'lerde ve 1960'larda ekonomistlerin hakim olan görüşlerine göre kalkınma politikaları belirli koşulların oluşmasıyla tüm ülkelerin geçeceği bir süreçtir.
- Yani, az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerin ayak izlerini takip ederek bunu başarabilirler.
- Bunun önündeki engeller: sermaye, döviz, eğitilmiş personel ve günümüzde «şirket kültürü» olarak bilinen yapının yokluğu veya yetersizliği

Kalkınmada Amaç

- Kalkınma stratejilerinin amacı bu boşlukların kapatılmasıydı.
- Başarı göstergesi GSMH'daki büyümeydi.
- GSMH'nın büyümesi sosyal kalkınmanın da öncülü olarak kabul edilmekteydi.
- Sağlık ve eğitim de dahil sosyal sektörlerin büyümesine olanak yaratacak kaynakların sağlayıcısıdır.

1970'lerde Kalkınma

- 1970'lerin başlarında, GSMH'daki herhangi bir büyümenin, sosyal göstergelerde de aynı gelişmeyi beraberinde getirmeyeceği düşüncesi belirginleşti.
- Bunun yerine İnsani Kalkınma İndeksi gibi göstergeleri olan eşitsizlik ve yoksulluk konularına daha fazla ilgi gösterilmesini sağlamıştır.
- Buradan hareketle işgücünün sahip olduğu zayıf sağlık statüsü kalkınmanın önünde bir engel olarak kabul gördü. Sağlık hizmetlerinin bizzat kendisi ekonomik üretimi artırmanın bir aracı olarak tartışılır hale geldi.
- Sağlığı bir yatırım malı olduğu fikri belirginleşti.

Karşıt Kalkınma Teorisi

- Modernistlere göre düşük ve orta gelirli ülkelerin durumu endüstriyel güçlerin daha önceki ve devam eden kalkınma politikalarının doğrudan bir sonucudur.
- Bu durum endüstriyel güçlerin tarihteki sömürgeci faaliyetlerine kadar geri gitmekte,
- Dünya ticareti içerisinde edindikleri baskın konum ile pekişmektedir.
- Sömürgeci ülkeler sömürülenlerin geri kalması pahasına bunu yapmışlardır.
- Bu görüşe göre, ekonomik güç dengelerinde bir değişme olmadığı sürece kalkınma mümkün olmayacaktır.

Navarro...

- Sömürge kuramı özellikle sağlık hizmetleri alanına da uygulanmıştır.
- Navarro (1974) pek çok Latin Amerika sağlık hizmeti sisteminin sanayileşmiş ülkelere olan bağımlılığın doğrudan bir sonucu olarak gelişmediğini ifade etmiştir.

Alma-Ata Bildirgesi

Alma-Ata Konferans'ına zemin hazırlayan başlıklar şunlardır:

- Sağlık kavramının genişlemesi
- Kötü sağlığın nedenlerine yönelik daha geniş çaplı anlayışın gelişimi
- Sosyal hedeflere yönelik olarak kalkınma anlayışında yaşanan değişim
- Düşük ve orta gelirli ülkelerde önemli sağlık problemleriyle başa çıkabilmek için oluşturulan yapıların uygun olmadığının kabul edilmesi.

Alma-Ata Bildirgesinin Önemi

Birinci önemli nokta sağlık ve sağlık hizmeti kavramlarına yönelik bir felsefe ortaya koymuştur. Bu felsefenin beş bileşeni vardır:

- Sağlığı bir bileşeni olarak eşitliğin önemi
- Karar verme sürecine toplumsal katılımın gerekliliği
- Sağlık sorunlarına yönelik çok sektörlü bir yaklaşıma olan gereksinim
- Uygun teknolojinin benimsenmesi ve kullanımının sağlanması gereksinimi
- Sağlığın geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin vurgulanması

Alma-Ata Bildirgesinin Önemi

İkincisi bildirmede sağlık hizmetlerine yönelik yapılması gereken bazı girişimlerin altı çizilmiştir. Bunlar:

- Yaygın sağlık problemleriyle, bunların önlenmesi ve kontrolüne yönelik eğitim,
- Gıda desteği sağlanması ve iyi beslenme,
- Uygun temiz su ve temel temizlik imkanları
- Aile planlaması da dahil olmak üzere anne ve çocuk sağlığı
- Temel bulaşıcı hastalıklara karşı bağışıklama faaliyetleri
- Yerel düzeyde salgın hastalıkların önlenmesi ve kontrolü
- Sık rastlanan hastalık ve yaralanmaların uygun tedavisi
- Gerekli ilaçların sağlanması

Karşılaştığı Olumsuzluklar

- Sayılan bileşenler pek çok yüksek gelirli ülkenin çok önceden temel düzeyde eriştiği temel gerekliliklerdir. Bunun bir sonucu olarak Alma-Ata Bildirgesi uzunca bir süre düşük ve orta gelirli ülkelerin temel ihtiyaçları ile sınırlı kalmıştır.,
- Bildirgede kullanılan «temel sağlık hizmetleri» terimi nedeniyle pek çok ülkede uygulama alanı birinci basamak ile sınırlı kalmıştır.

Temel Sağlık Hizmetleri Yaklaşımının Önündeki Engeller

- Temel Sağlık Hizmetleri kavramının yanlış yorumlanması
- Seçici TSH stratejileri
- Değişime gösterilen direnç
- Merkezi yönetim ve planlama altyapısı

Kaynak

- Green, A. (2007) «An Introduction to Health Planning for Developing Health Systems», Oxford University Press, 3rd Ed.